TURİZM COĞRAFYASI
Özellikler ve Bölgeler

(9. Baskı)

Prof.Dr.Nazmiye ÖZGÜÇ

ÇANTAY KİTABEVİ

İSTANBUL 2017

© Copyright 2007: Bu kitabın tüm telif hakları Prof.Dr.Nazmiye Özgüç'e aittir. Yazılı izin olmaksızın herhangi bir şekilde tamamen ya da kısmen çoğaltılamaz.

ISBN 978-975-7206-18-7

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık

Cantay
KİTAP • KIRTASİYE • FOTOKOPİ
SANAYİ ve TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Büyük Reşit Paşa Cad. No.44/C
34470 Laleli - İstanbul
Tel. (0212) 513 79 68-522 74 45
526 90 45 Fax.(0212) 528 58 51
Web: www.cantay.com
e-mail: info@cantay.com

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
GİRİŞ: TURİZM VE REKREASYON COĞRAFYASI	1
Rekreasyon	3
Rekreasyon Faaliyetlerinin Özellikleri	4
Rekreasyon-Mesafe İlişkisi	11
Rekreasyonel Seyahat: Turizm	13
Turist Sayımı	15
Turizm ve Coğrafya	16
Uluslararası Turizmde Coğrafyacının Rolü	19
Rekreasyon ve Turizm Coğrafyası Üzerine Yayınlar	25
TURİZMDE TALEP VE GÜDÜLER	33
Turizmin Güdüleri	37
Turistin Güdü ve Davranışları	37
Turizm Endüstrisinin Güdüleri	41
Ev Sahibi Toplumun Güdüleri	42
TURİZMDE ARZ: ÇEKİCİLİKLER	44
Klimatik Kaynaklar	44
Dünya İklim Bölgeleri ve Turizme Uygunlukları	46
Sıcak İklimler: Minimum Giyinme Kuşağı	47
Ilıman Orta İklim Kuşağı	51
Serin Orta İklimler	53
Soğuk İklimler: Maksimum Giyinme Kuşağı	54
İklim Değişimlerinin Turizm Üzerindeki Etkisi	57
Kıyıyla Bağlantılı Kaynaklar ve Deniz	58
Manzara ve Doğal Yaşam Kaynakları	62
Coğrafi Mekân Unsurları	63
Coğrafi Mekânlarda Turizmi Geliştirme ve Koruma Olgusu	66
Turizmde Tarihsel Kaynaklar	72
Yerleşme Kalıplarındaki Değişimler	73
Dünyanın Tarihsel Kaynakları	75

Kültürel ve İnsan Yapısı Kaynaklar 77
Kültürel Kaynaklar: Dünya Kültür Kalıbındaki Farklılıklar 78
İnsan Yapısı Kaynaklar 79
TURİZMDE ARZ: ULAŞIM 89
Demiryolları 89
Karayolları 91
Su Ulaşımı 93
Büyük Daire Yayı ve "Jet Stream" 96
Hava Ulaşımı 97
Zaman Kuşakları 99
Transit Turizm 100
TURİZMDE ARZ: KONAKLAMA 102
Organizasyon 109
Seyahat Acentaları ve Turizm İşletmecileri 110
KAYNAKLARIN TURİZM AMAÇLI KULLANIMI: TATİL MEKÂNLARI 113
Kıyı Kaynaklarının Turizm Amaçlı Kullanımı 113
Kıyı Sayfiyeleri ve Arazi Kullanılış Kalıpları 116
Kıyı Sayfiyelerinin Geliştikleri Bölge Üzerine Etkileri 124
Kırsal Alanlar ve Doğal Mekânın Turizm Amaçlı Kullanımı 128
Doğal Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı 133
Doğa Turizmi ve Ekoturizm 134
Doğaya Dayanan Turizmde Talep ve Yer Seçimi 136
Ekolojik Taşıma Kapasitesi 138
Ulusal Parklar İçin Turizm Siyasetleri 139
Tarihsel Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı 140
Tarihsel Kaynakların Sınıflandırılması 142
Tarihsel Şehir Üzerinde Turizmin Etkisi 147
Kültürel Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı 150
Kültürel ve Etnik Turizm 151
Şehirsel Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı 154
Şehirsel Turist ve Şehirsel Turizm 155
Şehirsel Değişim ve Turizm Siyasetleri 158
TURİZMİN ETKİLERİ 163
Ekonomik Etkiler 163
Toplumsal-Kültürel Etkiler 168
Turizmin Çevresel Etkisi 173
TURİZM GELİŞİM SİYASETLERİ: KİTLE TURİZMİNE ALTERNATİFLER 177
Turizmde Planlama 181
Mekânsal Planlama 183
TURİZMİN GELİŞMESİ 191

Dünya Turizm Hareketinin Başlıca Özellikleri 205
DÜNYA TURİZMİNİN GÜNÜMÜZDEKİ BÖLGESEL KALIBI 209
AVRUPA'DA TURİZM 214
Kıta İçinde Turizmin Durumu 216
Avrupa'da Turizmin Yöneldiği Alanlar 218
Avrupa'nın Fiziksel Kaynakları 219
Fransa 222
İber Yarımadası 234
İspanya 235
Portekiz 247
İtalya 251
Balkanlar: Eski Yugoslavya, Arnavutluk ve Yunanistan 259
Eski Yugoslavya'dan Doğan Yeni Ülkeler 260
Arnavutluk 263
Yunanistan 264
Akdeniz Adaları: Malta 269
Akdeniz Adaları: Kıbrıs 270
Alpler: Avusturya ve İsviçre 272
Alplerin Doğal Özellikleri 272
Alpler'de Tarım ve Turizmin Gelişmesi 275
İsviçre 278
Avusturya 284
Benelüks Ülkeleri 289
Belçika 290
Lüksemburg 292
Hollanda 292
Almanya 293
Birleşik Krallık 298
İngiltere 299
İskoçya ve Galler 307
Büyük Britanya'nın Geri Kalan Kesimleri 310
İrlanda Cumhuriyeti 310
İskandinavya 312
Danimarka 314
İzlanda 316
İsveç 317
Finlandiya 318
Norveç 320
Doğu Avrupa, Baltık Ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu 322
Doğu Avrupa 323
Polonya 324

Çek ve Slovak Cumhuriyetleri 326
Macaristan 328
Romanya 330
Bulgaristan 332
Baltık Ülkeleri: Latviya (Letonya), Estonya ve Litvanya 334
Bağımsız Devletler Topluluğu 334
AFRİKA VE ORTADOĞU 339
Kuzey Afrika ve Ortadoğu 339
Kuzey Afrika Ülkeleri — Tunus 340
Cezayir 342
Fas 343
Ortadoğu Ülkeleri 344
İsrail 345
Mısır 345
Ürdün 347
Suriye ve Lübnan - Kûveyt - Birleşik Arap Emirlikleri 348
Suudi Arabistan - Bahreyn - İran ve Afganistan 349
Sahra-altı Afrika 350
Batı ve Orta Afrika 352
Doğu Afrika 354
Afrika'nın Güneyi 359
Afrika'nın Doğusundaki Hint Okyanusu Adaları 361
AMERİKALAR 363
Kuzey Amerika 363
Amerika Birleşik Devletleri 364
Kanada 380
Meksika ve Karayipler 384
Meksika 384
Karayipler 387
Güney ve Orta Amerika 399
Orta Amerika 399
Güney Amerika 404
And Ülkeleri 405
Güney Ülkeleri 411
Kozmopoliten Ülkeler 415
Antarktika 420
PASİFİK DÜNYASI 422
Avustralya ve Yeni Zelanda 423
Avustralya 424
Yeni Zelanda 430
Pasifik Adaları 432
Melanezya 433

Mikronezya 436
Polinezya 438
Doğu Asya 442
Japonya 442
Çin 449
Hong Kong 454
Makao 455
Güney Kore 456
Tayvan 457
Güneydoğu Asya 457
Singapur 459
Endonezya 461
Malezya 466
Tayland 468
Laos, Vietnam ve Kamboçya 471
Myanmar 473
Filipinler 473
Güney Asya 474
Hindistan 476
Nepal 481
Bhutan 484
Sri Lanka 485
Maldiv Adaları 487
Pakistan 488
Bangladeş 488
TÜRKİYE'DE TURİZM 489
Türkiye'de Turizmin Geçmişi 490
Günümüzde Turizm 493
Uluslararası Turizmin Başlıca Özellikleri 495
Konaklama 500
Ulaşım ve Organizasyon 505
İç Turizm 506
Türkiye'nin Turizm Kaynakları ve Alanları 508
Kıyılar ve Çevreleri 508
Diğerleri 520
BİBLİYOGRAFYA 525

ŞEKİLLER

		Sayfa No.
Şekil 1:	Bir şehirsel alan çevresindeki rekreasyonel faaliyet zonları.	12
Şekil 2:	Rekreasyon faaliyetinin amacı-gidilen alan ilişkisi.	13
Şekil 3:	Yoksul Kişilerin Palm Sprıngs'i: Quartzsite'in konumu.	23
Şekil 4:	Turizme katılım-kanser ilişkisi.	36
Şekil 5:	Bir sayfiye yerinin gelişme aşamaları modeli.	41
Şekil 6:	Turizmin kavramsal çerçevesi.	43
Şekil 7:	*La Plagne* kış sporları merkezinin planı.	56
Şekil 8:	A.B.D.'nde Ulusal Park ve ulusal önemi olan diğer alanlar.	68
Şekil 9:	İngiltere ve Galler'deki korunmalı alanlar.	71
Şekil 10:	Walt Disney World, Florida.	82
Şekil 11:	Avrupa Disneyland'i; Paris yakınındaki Marne-la-Vallée'de.	83
Şekil 12:	"*Jet stream*"in çeşitli bölgelerdeki durumu.	96
Şekil 13:	Dünya zaman kuşakları.	100
Şekil 14:	Japon seyahat acentelerinin dağılışı.	111
Şekil 15:	Lavery'nin kıyı sayfiyesi arazi kullanılışı modeli.	117
Şekil 16:	Barret'in deniz kıyısı sayfiyeleri gelişme modeli.	119
Şekil 17:	Port Grimaud ve Marines de Cogolin.	121
Şekil 18:	La Grande Motte.	122
Şekil 19:	Kıyı sayfiyelerinde gelişme aşamaları (Young'ın modeli).	125
Şekil 20:	Tarihsel şehrin evrimi modeli.	146
Şekil 21:	Mekânsal algılamanın turizm açısından işleyişi.	155
Şekil 22:	Docklands, Londra.	162
Şekil 23:	Büyük turizm geliştirme projelerinden Languedoc-Rousillon.	187
Şekil 24:	*Akitanya*'da 3. Turistik Gelişme Ünitesi.	189
Şekil 25:	"*Ekonomik çekirdek*" ve "*ekonomik kenar*" bölgeler.	209
Şekil 26:	Kıtasal ölçekte turizm bölgeleri.	211
Şekil 27:	Fransa'nın bölgeleri.	224
Şekil 28:	Fransa'nın güneyindeki tatil alanları.	232
Şekil 29:	Torremolinos'da turistik oteller: 1970-1990.	237
Şekil 30:	İspanya ve Portekiz kıyıları.	239
Şekil 31:	Kuzey İtalya'da turizm kaynakları.	254
Şekil 32:	Yunanistan ve Arnavutluk'un başlıca turizm alanları.	267
Şekil 33:	Alpler.	273
Şekil 34:	İsviçre'nin tatil merkezleri.	282

Şekil 35: Avusturya'nın belli başlı turizm alanları. 287
Şekil 36: Benelüks ülkelerinde turizm ve tatil merkezleri. 290
Şekil 37: İngiltere'nin turizm bölgeleri. 302
Şekil 38: İskandinav ülkelerinin turizm bölgeleri. 319
Şekil 39: Polonya, Macaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri. 329
Şekil 40: Romanya ve Bulgaristan'ın turizm kaynak alanları. 333
Şekil 41: Bazı Kuzey Afrika ülkelerinin belli başlı turizm alanları. 342
Şekil 42: Sahra-altı Afrika. 354
Şekil 43: A.B.D.'nin Kuzeydoğu'sundaki turizm ve rekreasyon alanları. 370
Şekil 44: New York'un belli başlı turizm nirengi noktaları. 372
Şekil 45: Florida'nın belli başlı turizm çekicilikleri. 374
Şekil 46: Kaliforniya'nın başlıca turizm çekicilikleri ve alanları. 377
Şekil 47: Yukatan Yarımadası'nda Maya sit alanları. 386
Şekil 48: Fiziki yapılarına göre Karayip adaları. 388
Şekil 49: Orta Amerika'daki başlıca turizm kaynakları. 402
Şekil 50: Güney Amerika'daki belli başlı turizm çekicilikleri. 411
Şekil 51: Pasifik alemi. 436
Şekil 52: Hawai Adaları. 440
Şekil 53: Japonya'nın başlıca turizm çekicilik alanları. 445
Şekil 54: Japonya'nın başlıca "theme park"ları. 447
Şekil 55: Çin'in belli başlı turizm alanları. 453
Şekil 56: Bali Adası'ndaki başlıca turizm özellikleri. 463
Şekil 57: Endonezya ve Malezya'da başlıca turizm alanları. 466
Şekil 58: Güneydoğu Asya anakarasındaki belli başlı turizm alanları. 470
Şekil 59: Güney Asya'daki başlıca turizm kaynakları. 478
Şekil 60: Nepal: Annapurna ve Sagarmatha Ulusal Parkları. 483
Şekil 61: Türkiye'de belgeli yatak kapasitesinin dağılımı. 504

FOTOĞRAFLAR

		Sayfa No.
Foto 1:	Arizona'da alüminyum RV'ler.	23
Foto 2:	Dünyada fotoğrafı en çok çekilen plajlardan birisi Trunk Beach.	59
Foto 3:	Alplerde *Buz Denizi-Mer de Glace* (Chamonix, Fransa).	64
Foto 4:	Hayatta bir kez gidilecek yerlerden *Colorado Kanyonu* (A.B.D.).	64
Foto 5:	*Selous Ulusal Parkı* (Tanzanya).	69
Foto 6:	Agra'daki (Hindistan) *Taç Mahal*.	72
Foto 7:	Kanallar şehri *Venedik*.	75
Foto 8:	Macera turizmi: Tayland'da filli gezintiler.	78
Foto 9:	Walt Disney World (Florida).	82
Foto 10:	EuroDisney, Paris.	83
Foto 11:	Finlandiya'da Kuzey Kutbu Dairesi'nde yer alan *Rovaniemi.*	85
Foto 12:	Fransa'nın TGV hız trenlerinden birisi.	91
Foto 13:	Dünyanın en büyük yolcu gemilerinden birisi olan *Allure of the Seas*.	94
Foto 14:	Madrid Barajas Havalimanı.	98
Foto 15:	Geleneksel konaklama tesislerinden otellere A.B.D.'den bir örnek.	105
Foto 16:	Tarlaların ortasında ayrılmış bir kampig alanında karavanlar.	106
Foto 17:	Tatil köylerine Bahamalar'dan bir örnek.	107
Foto 18:	St. Tropez körfezindeki Port Grimaud, Venedik'in minyatür bir tekrarı.	121
Foto 19:	Güneş piramitleri.	123
Foto 20:	Canal Lateral, Garonne (Fransa).	130
Foto 21:	Canal du Midi (Fransa)	130
Foto 22:	Kırsal alanlarda yaygın bir şekilde yer alan "*ikinci evler*".	132
Foto 23:	TVA'nin Mississippi Nehri'ndeki "*Güneyin Büyük gölleri*".	133
Foto 24:	Rafting,Çoruh Nehri.	135
Foto 25:	Yellowstone Ulusal Parkı'nda Old Faithfull kesimindeki *Castle Geyser*.	137
Foto 26:	Aynı ulusal parkta prizmatik kaynak ve çevresindeki volkanik yapı.	137
Foto 27:	İlk yayalaştırılan caddelerden Kopenhag'ın ana alışveriş caddesi *Stroget*.	148
Foto 28:	Etnik turizmde önemli yer tutan çeşitli törenlerden birisi: *Odalan*.	153
Foto 29:	Docklands'den çeşitli görüntüler.	161
Foto 30:	Akitanya, Carnans Gölü yakınında kamp yeri.	189
Foto 31:	Louvre, Paris.	226
Foto 32:	19'uncu yüzyıl sonunda Fransa'nın Manş Denizi kıyısı.	228
Foto 33:	Fransa'nın planlı kış sporları merkezlerinden *La Plagne*.	230

Foto 34:	Fransız Rivierası "Côte d'Azur" kıyısında bir yerleşme: *d'Eze*.	233
Foto 35:	*Barselona*.	242
Foto 36:	*Benidorm*.	243
Foto 37:	Costa del Sol'un merkezi *Málaga* şehri.	244
Foto 38:	*Algarve*, Portekiz.	250
Foto 39:	*Floransa*.	255
Foto 40:	İtalyan Rivierası'nda *Cinque Terre-Beş Ülke*.	258
Foto 41:	Santorini Adası, Yunanistan.	268
Foto 42:	Thomas Cook'un 1875'de Alpler'e götürdüğü ziyaretçiler.	276
Foto 43:	İsviçre Alpleri'nde bir köy.	281
Foto 44:	Kayakçılar ordusu (İsviçre).	283
Foto 45:	*Hallstatt*.	288
Foto 46:	Hundertwasser Haus.	288
Foto 47:	*Viyana*'nın eski semtleri.	288
Foto 48:	Hollanda'nın turizm başkenti *Amsterdam.*	293
Foto 49:	*Neuschwanstein*.	297
Foto 50:	Avrupa'da ilk gelişen deniz kıyısı sayfiyelerinden *Scarborough*.	306
Foto 51:	İngiltere'nin en çok ziyaret edilen iki şehrinden birisi: *Chester*.	307
Foto 52:	Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da eski bir kesim: Nyhavn	315
Foto 53:	Oresund Köprüsü.	316
Foto 54:	Norveç, eski Hansa başkenti *Bergen.*	321
Foto 55:	Polonya'nın başkenti *Varşova*.	325
Foto 56:	Çek Cumhuriyeti'ndeki turizm çekiciliklerinden *Cesky Krumlov*.	327
Foto 57:	Macaristan'da kaplıcalar: *Budapeşte*'de Hotel Gelert kaplıcası.	330
Foto 58:	*Budapeşte*'de Balıkçılar Burcu Kalesi.	330
Foto 59:	*Moskova*, Kızıl Meydana giriş kapısı.	336
Foto 60:	Kanallar şehri tarihi *St Petersburg*.	337
Foto 61:	Semerkant.	338
Foto 62:	Akdeniz kıyısında *Sousse*.	341
Foto 63:	Mısır'ın sfenkslerleri.	346
Foto 64:	Atlı Safari.	356
Foto 65:	*Victoria Şelalesi*.	358
Foto 66:	*Cape Town*.	361
Foto 67:	Deniz kenarlarının rekreasyon projelerine bir örnek: *Baltimore.*	371
Foto 68:	New York.	372
Foto 69:	Florida'nın başkenti ve metropoliten alanı *Miami Beach*.	374
Foto 70:	*Orlando*.	375
Foto 71:	Arizona'da bir emekli yerleşmesi "*Sun City*".	379
Foto 72:	*Quebec City*.	382
Foto 73:	Chichen Itza, Meksika.	386

Foto 74: "*İnkalar'ın Kayıp Şehri*" diye bilinen *Machu Picchu*. 409
Foto 75: Şili'nin göller bölgesinde Llanquihue Gölü ve Osorno Volkanı. 413
Foto 76: *Rio de Janeiro* ve ünlü Corcovado tepesi. 416
Foto 77: Brezilya-Arjantin-Paraguay'ın en büyük çekiciliği *Iguassu Şelalesi*. 417
Foto 78: Antarktika'da turistler. 421
Foto 79: Avustralya'da Gold Coast'da *Surfer's Paradise* tatil merkezi. 427
Foto 80: Tipik bir Pasifik adası. 438
Foto 81: Waikiki Plajı, Hawai. 440
Foto 82: Japonya'da *Ryo-kan* denilen konaklama tesislerinden birisi. 447
Foto 83: Çin, havuz. 450
Foto 84: Çin Seddi. 452
Foto 85: *Beijing* Yasak Şehir. 452
Foto 86: *Singapur*. 460
Foto 87: Bali, tatil köyü. 463
Foto 88: Tana Toraja'da *tau-tau* tasvirleri kaya-mezarlarda. 465
Foto 89: *Bangkok*. 469
Foto 90: Amritsar şehrindeki 400 yıllık *Altın Tapınak*. 479
Foto 91: Nepal'de *trekking*. 482
Foto 92: Nepal'de bir Ulusal Park'ın girişindeki uyarı. 484
Foto 93: Himalayalarda manastır. 485
Foto 94: Maldivler. 487
Foto 95: Ortaköy. 508
Foto 96: Güney Antalya Turizm Proje alanı içinde bir tatil köyü. 511
Foto 97: Antalya Yat Limanı ve çevresi. 512
Foto 98: *Bodrum*. 515
Foto 99: *Marmaris*. 515
Foto 100: İstanbul'da "Tarihi Yarımada". 517
Foto 101: Kış tatil turizmi merkezlerinin en önemlisi: *Uludağ*. 518
Foto 102: Sümela Manastırı. 520
Foto 103: *Kapadokya*. 520
Foto 104: *Safranbolu*. 521

"Babamın Anısına"

ÖNSÖZ

Turizmin, günümüzün en çok tartışılan konusu "küreselleşme"yi toplumsal ve ekonomik açılardan en çok kolaylaştıran faaliyet olduğu gerçeği, son yıllardaki sorunlara rağmen, daha da büyük kabul görmektedir. Turizm, bir yandan insanların yerküre üzerinde hareketliliği ve hatta ilk "turist" sayılabilecek kişilerin uzaya da gitmesi ve tüm dünyanın bu olayı ekranlardan izlemesi, diğer yandan da büyük ölçüde küreselleşmiş konaklama tesislerine yapılan yabancı yatırımlarla üç boyutta birden (toplumsal-mekânsal-ekonomik) küreselleşmeye katkıda bulunduğu bilinmektedir. Sanayileşme, tarımda makineleşme, modernleşme gibi olguların giremediği her yere *turizm* ve sanayileşmiş, ekonomik bakımdan kalkınmış ülkelerden çıkan *turistler* kolayca girebilmektedirler. Hatta günümüzün turizm olgusu ve de çağdaş turisti bu tür yerleri özellikle aramaktadırlar. Ama bu tür yerlerin bulunduğu "Gelişmekte Olan Ülkeler"in çoğunda "Birinci" ve "Üçüncü Dünyalılık" şeklinde ifade edilebilecek iki farklı düşünce yapısının taleplerinin karşılanmasının güçlüğü de ortadadır: Bir yanda gelişmekte olan ülkenin *yerel halk*ının yoksulluk kısır döngüsünden kurtulma yolundaki haklı istekleri vardır; bunu yapabilmenin yollarını görür fakat deneyim ve kaynak eksikliğinden dolayı başarılı olamaz. Diğer yanda ise, gidilen bu ülkenin sahip olduğu coğrafi kaynağı (çöl ya da dağ ya da kabile) sanki oraya ayak basan ilk insanlar kendileriymiş gibi gezip-dolaşıp görmek isteyen, bir dereceye kadar seçkin sayılabilecek bir *ziyaretçi* grubunun o alanın sahip olduğu fakat onlara rahatsızlık veren koşullarını kendi talepleri (evinde alıştığı kalkınmışlık düzeyine getirmek) doğrultusunda ortadan kaldıracak kolaylıkların yapılması şeklindeki talepleri vardır. Her iki grubun beklentilerini karşılayacak çözümün bulunması mümkün olabilecek mi? sorusunun yanıtı da pek verilebilecek gibi görünmüyor.

Turizm, kalkınmakta olan ülkeler tarafından en çok döviz ve istihdam yaratan bir kaynak olarak görülmekte ve kalkınmada kolay ve çabuk bir çözüm olabileceği sanılmaktadır. Bu tür ülkelerin zaten sınırlı olan faaliyetleri düşünüldüğünde, turizmin başka bir şekilde elde edilemeyecek kazanç ve istihdam olanağı sağladığı daha iyi anlaşılır. Fakat turizm, bir yandan da *zıtlık*lar ve *eşitsizlik*leri daha da yoğunlaştırarak olumsuz etkiler yaratır: turizm endüstrisi bu ülkelerin ekonomilerine olumlu katkıda bulunurken, yerel toplumun dokusunu da bozmaktadır. Aynı zamanda da, "Giriş" Bö-

lümünde de belirtildiği gibi, Birinci ve Üçüncü Dünyaların insanları karşı karşıya geldiklerinde tansiyonun nasıl artacağına da önemli bir örnek oluşturmaktadır. Örneğin Madagaskar gibi kişi başına ortalama geliri 420 Amerikan $'ı ya da Nepal gibi 730 $ olan bir ülkenin insanları ile ortalama geliri 93,530 $ olan Norveçli, 57,540 $ olan Amerikalı ya da 84,550 $ olan İsviçreli turizm sayesinde karşı karşıya gelmektedirler. Birinci Dünya ile Üçüncü/Dördüncü Dünyaların karşılaşması çoğu kez de *kültür şoku*nun yaşanmasına yol açmaktadır.

Dünyada turizmle bağlantılı birçok yerin, özellikle de az gelişmiş ve Üçüncü Dünya ülkelerindekilerin sorunu, meydana gelen olumsuz gelişmelerin hemen ortaya çıkmasının, hissedilmesinin ya da belirginleşmesinin çok zor olması ve de zaman almasıdır. Özellikle de ev sahibi ülkede gelişmeler algılanamayacak kadar yavaş cereyan eder. Ve zamanla ortaya çıktığında da artık çok geçtir; yerler değişmiştir, halkın görüşleri ve esinleri değişmiştir. Çoğu kez bu değişimler iyiye doğrudur ama sarkaç ne yöne giderse gitsin bir şey kesindir: *Geriye dönüş yoktur*. Bu durum özellikle tam geleneksel toplumların yavaş yavaş tipik ticari "*turist çekiciliği*" haline gelmeleri ve değişime uğramakta olmaları günümüzde ciddiye alınması gereken bir konudur.

Turizmin henüz başlangıç aşamasında bulunan ülke ya da bölgelerde yaratacağı değişimi önlemek ve zamana yaymak ise içinde bulunduğumuz iletişim çağında gittikçe güçleşmektedir. "*Batılı turistlerin asitli bir paslandırıcı gibi davrandıkları*"nı ileri süren bazı araştırıcılara göre Fas'ta, Nepal'de, Botswana'da ve dünyanın başka birçok ülkesinde kısaca Batı diye bilinen Gelişmiş Dünya'nın etkileri, en azından başlangıçta, yeni fikir ve düşünceleri yavaş yavaş aşılamak şeklinde olmuş ve insanların bunları benimsemelerini sağlayacak kadar yavaşça süzgeçten geçirilmiştir. Buna karşılık, turizmde daha yakın zamanlarda gelişmeye başlayan ülkelerde böyle bir süreç yaşama olanağı yok gibi gözükmektedir. Örneğin kapılarını Batılı turistlere çok geç açan (1974'de) Bhutan gibi, dış dünyayla teması yüzyıllarca kendi isteğiyle reddetmiş bir kültürde kök salmış bir ülke için bir uyum sürecine özellikle ihtiyaç vardır ama iletişim araçları o kadar ilerlemiştir ki bu uyum için gerekli süreyi yakalamak mümkün görünmemektedir.

Günümüzde ortaya çıkan ekoturizm, yeşil turizm, sorumlu turizm, sürdürülebilir turizm vb. gibi, çevreyi, ziyaret edilen destinasyonu da gözetecek; oraya katkıda bulunmayı ve de günümüzün artık en önemli sorunu haline gelen çevreye ve etnik gruplara karşı duyarlı olmayı sağlayacak turizm türlerinin en çok yöneldikleri alanlar da Üçüncü ve Dördüncü Dünyaların insan tarafından en az değiştirilmiş doğal alanları ve toplumlarıdır. Bu tür turizm faaliyetlerinde çevresel *etiğin* en başta geleni turistlere şu basit mesajı verendir: "*Fotoğraftan başka şey alma, ayak izinden başka şey bırakma!*". Bununla birlikte, bu tür turizm hareketlerine de çeşitli eleştiriler yöneltilmektedir. "*Yeşil*" tatiller sunan turizm şirketlerinin hazırladığı paketleri kullanan turistlerin "*yemyeşil*" bir yolculuk yaptıklarını sanarak kendi sorumluluklarını üzerlerinden

attıkları duygusuna kolaylıkla kapılabildikleri ise bu eleştirilerin başında gelendir. Yine de günümüz turisti gerçekten sınır tanımamaktadır. Antarktika'ya giden turist sayısı hızla artarken, son yıllarda ortaya "*terör turizmi*" bile çıkmıştır. Milyonlarca insan terör ve çatışma korkusuyla geçmişte iç savaş yaşanan ülkeleri ziyaretten kaçınırken, yüzlerce İngiliz'in Ruanda ve Çeçenistan gibi çatışma alanlarına "*savaş, açlık ve insanın çektiği acıya tanıklık etmek*" üzere gittikleri de iddia edilmiştir (*Dark Tourism*;J.Lennon ve M.Foley 2000; White ve Frew 2016).

Kitapta turizm olgusu, daha önceki iki baskıda olduğu gibi, *genel özellikler* ve *bölgeler* halinde ele alınmıştır. Her iki kısımda da birbiriyle ilişkili konu ve örneklere sık sık rastlanabilecektir. Ancak, bunlar arasında sürekli atıflar yapılmamıştır; çünkü kitap bir bütündür ve çeşitli kısımlarının birlikte değerlendirilmesi gerekir. Bu yakın baskılarda da turizm teorilerine yer verilmeye ve başkalarının deneyimlerinden yararlanmak için bazı turizm projeleri üzerinde durulmaya devam edilmiştir. Turizmin çok çabuk değişen bir özelliğe sahip olması ve istatistiksel değerlerin oldukça sık değişikliğe uğraması ise güncelleştirmeyi güçleştirmektedir.

Turizmin bu değişken özelliğini toplumsal ya da doğal her tür olay etkileyebilmekte, yalnızca ölçeği değişik olmaktadır. Örneğin 2010 Nisanında İzlanda'da faaliyete geçen Eyjafjallajpkull yanardağının kül bulutları yüzünden kuzey ve batı Avrupa'daki hava trafiği ve dünyayla bağlantıları büyük bir engellemeye uğramıştı. 2011 Noel'inde de kar yağışları kuzey yarıkürede tatilcileri hava limanlarında mahsur bırakmıştı. Bu arada küresel turizme geç de olsa katılan Çinliler de dengeleri değiştirmeye başlamışlardır –gerek ülkelerine gelenler gerekse kendilerinin ülke dışına çıkışları açısından. Bu arada 2008'den itibaren tüm ülkeleri etkileyen ekonomik kriz dönemini ve Paris, Nice, Londra, İstanbul, Ankara, Barcelona ve daha birçok şehirdeki terörist saldırıları da vurgulamak gerekir. Ülkemiz açısından ise Rusya ile uçak düşürme krizinin yarattığı turizmdeki büyük düşüşe, Avrupa ülkelerinden bazılarıyla yaşanan sorunların da eklenmesiyle, Türkiye'nin gerek turist sayısı gerekse gelirleri açısından yaşanan tablo da yukarıdaki ilişkilere önemli bir örnektir.

Bunun yanında, turizm, aynen coğrafyanın tanımında olduğu gibi, *mekânsal farklılıkları*n yarattığı bir olgudur ve mekânsal farklılıkları yansıtacak görsel malzemenin turizmin ele alınmasındaki rolü büyüktür. Bu malzemelerin bolca kullanılmasını ise kitabın hacmiyle ilgili kaygılar her zaman engellemiştir. Bu eksiklik derslerde kullanılan görsel malzemelerle giderilmektedir.

"Turizm Coğrafyası"nın her baskısında, her zaman teşvik ve uyarılarından yararlandığım hocam Prof.Dr.Erol Tümertekin'i rahmetle anıyorum. Kitabın bu 9. Baskısını da gerçekleştiren Sayın Yılma Çantay'a da yine teşekkür ederim.

Prof.Dr.Nazmiye ÖZGÜÇ